

Aan de vergetelheid ontrukt...

Alice van Bekkum

• Aan de vergetelheid ontrukt...

Medio november 1944 hebben in dit kerkgebouw opgebaard gestaan de Canadese ingenieur H.C. Magnusson en de Poolse paratrooper C. Gajewnik. Tijdens de slag om Arnhem zijn beide militairen bij het oversteken van de Nederrijn bij Oosterbeek op 26 september 1944 gesneuveld. Pas op 14 november zijn zij in Tienhoven uit de Lek geborgen en van hier uit in Gorinchem begraven.

ANW Fonds

35279/001

In de edities 2004-III en 2004-IV van het Nieuwsblad zijn twee artikelen van Paul Will gepubliceerd over de dramatische gebeurtenissen, die zich medio november 1944 in de nasleep van de operatie “Market Garden” in Tienhoven hebben voltrokken. De inhoud van deze artikelen is mede gebaseerd op een nauwe samenwerking met mevrouw Alice van Bekkum, geboren in Giessendam nu wonend in Milsbeek. Zij heeft veel onderzoek gedaan naar de lotgevallen van de hierboven genoemde militairen, die tijdens “Operatie Market Garden” het leven lieten. In de afgelopen jaren zijn nieuwe feiten beschikbaar gekomen omtrent de door Paul Will beschreven episode. Op ons verzoek heeft Alice van Bekkum hiervan verslag gedaan.

Wilde u ook wel eens weten wat het verhaal is ‘achter’ deze tekst bij de ingang van de St.Nicolaaskerk in Tienhoven? Dat overkwam mijzelf toen ik in 2002 in Gorinchem bij de ingang van de Algemene Begraafplaats aan de Vries Robbéweg het bord zag over een oorlogsgraf. Een bord van de Commonwealth War Graves. En dat leidde uiteindelijk tot het bord in Tienhoven...Ik zal niet langer in raadselen spreken, maar u zo kort mogelijk verslag doen.

Nadat ik het graf van de Canadese militair H.C. Magnusson had gezien, heb ik met alle mogelijke middelen getracht te achterhalen hoe en waarom zijn graf in Gorinchem kwam. Ik hoorde dat hij gesneuveld was in de nacht van 25/26 september 1944 tijdens de evacuatie van de geallieerden die in Oosterbeek waren ingesloten door de Duitsers bij de slag om Arnhem. Magnusson en nog zes andere Canadese Engineers verdronken tijdens de overtochten in zogenaamde ‘storm boats’ die waren uitgerust met buitenboordmotoren. Bedoeld om materiaal zoals een jeep over een rivier te vervoeren. U moet zich voorstellen dat dit gebeurde onder zeer zware omstandigheden; in het pikkedonker, in de gietregen en onder spervuur van de vijand. De Engelse Engineers hadden alleen peddels, waardoor de Canadezen het grootste deel van zo'n 2.400 man, meest Britten en Polen, hebben geëvacueerd.

In die hectische actie moet ook de Poolse parachutist korporaal Czeslaw Gajewnik zijn verdronken; volgens een kameraad was de boot afgeladen met evacués en wilde hij bij zijn regiment blijven. Dus klemde hij zich aan de rand van de boot vast. Maar hij is nooit aan de overkant aangekomen... Kunt u zich voorstellen dat de meeste militairen in die tijd niet konden zwemmen?

De roeiboot van veerman Janus van den Berg.

De Canadees en de Pool waren bijna twee maanden vermist. Totdat Adrie van den Berg en zijn vriend Hans van Straten iets in de rivier zagen drijven en met de roeiboot gingen kijken. Adrie was de zoon van Janus van den Berg, veerman van de pont Tienhoven-Jaarsveld, waarbij ook een roeiboot hoorde. In de dagen ervoor waren er zakken meel uit de rivier 'gevist'. In tijden van honger zeer welkom en de binnenkant was droog! Waarschijnlijk afkomstig van een paard en wagen die eerder langsgedreven waren.

Die maandag 13 november 1944 moesten de 11-jarige jongens tot voorbij het midden van de rivier roeien om te ontdekken dat het twee ontklede lichamen waren. Ze waren in slechte staat, zo erg dat de jongens besloten de touwen niet om de hoofden, maar om de lichamen te binden. Ze hadden, met de sterke stroming, al hun kracht nodig om terug te roeien.

Ter hoogte van de vroegere zalmvisserij 'De Koekoek' brachten zij ze aan land en waarschuwden vader Van den Berg. Die besloot de actie van de jongens niet te noemen toen hij aangifte deed bij de bezetter. De identificatieplaatjes waren gelukkig nog op de licha-

men aanwezig, waardoor hun namen te achterhalen waren.

Hans van Straten wist zich te herinneren dat de Duitse soldaat die bij hem thuis verbaal opmaakte bij het weggaan met z'n hoofd door de glazen deur liep! Adrie van den Berg vertelde dat hij de dag erna niet kon eten: "zo erg zagen de lichamen eruit".

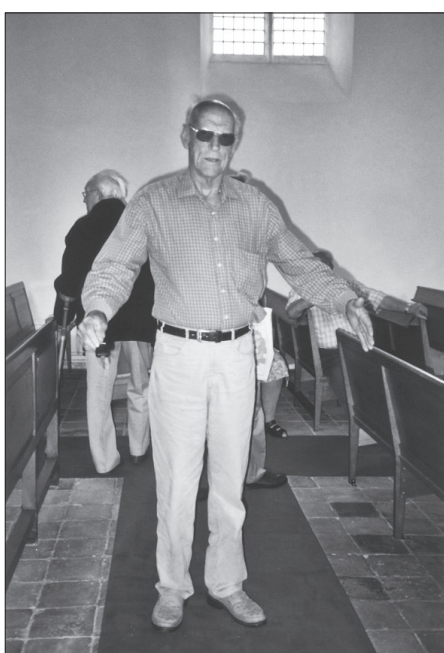
De Duitsers gaven een timmerman opdracht twee kisten te maken, die van binnen met lood bekleed werden. Noodzakelijk bij slachtoffers door verdrinking.

De vader van Hans van Straten was koster in de St. Nicolaaskerk in Tienhoven. Hans weet nog precies waar die twee kisten in de kerk opgebaard hebben gestaan. Na twee dagen werden ze door de Duitsers weggevoerd en de jongens in Tienhoven hebben nooit geweten waar ze werden begraven.

Navraag leerde mij dat de Duitse Ortzkommandant in Gorcum zat; hij heeft vermoedelijk opdracht gegeven de lichamen daarnaartoe te vervoeren.

Er waren ook enkele Duitsers aangespoeld; die zijn tegelijk begraven op het door de Duitsers in beslag genomen deel van de begraafplaats aan de Vries Robbéweg. Ik heb een vrouw gesproken die er tegenover woonde en als jong meisje deze begrafenis heeft gezien.

In de Canadese archieven staat Harold Magnusson te boek als 'overleden als krijgsgevangene'. Op 14 november... Dat moet berusten op een misverstand. Gezien de staat van de lichamen is dit onwaarschijnlijk. De Duitse archieven kunnen hierover geen helderheid verschaffen; het grootste deel daarvan is verbrand tijdens het bombardement van Potsdam.

Hans van Straten in de Tienhovense kerk.

Document National Archives of Canada.

OFFICIAL CANADIAN ARMY OVERSEAS CASUALTY NOTIFICATION			
NUMBER	G-53266	RANK	Sapper
		SERVICE UNIT	R.C.E. (CA)
NAME	MAGNUSON, Harold Cecil		
DATE OF BIRTH	21st	MONTH	April
DAY		YEAR	1922
		Date Enlisted:	19-6-42
MARITAL STATUS	Single		
	Religion: United Church		
NEXT OF KIN AS SHOWN ON M.F.M. 1, 2 & 3 RELATIONSHIP	Mother		NAME Mrs. Emma Magnusson,
ADDRESS	33 Paddock Street,		ADDRESS D.A.B.
	Saint John, N.B.		
ADDITIONAL PERSON TO BE NOTIFIED	ADDRESS		
PARENTS NAME	ADDRESS (IF SOLDIER MARRIED OVERSEAS)		
AUTHORITY CAS. SIG. NO.	Caserecords - 7256A		H.Q. 405-M-34,075
CASUALTY DETAILS	Previously reported missing in action now officially reported died whilst P.O.W.		DATE date not stated
AMENDMENT AS TO DATE OF CASUALTY			
WESTERN EUROPEAN THEATRE OF WAR			
LAST WILL ATTACHED TO NOTIFICATION TO A. OF E.I.	MM	YES/NO	M.F.M.S. ATTACHED TO NOTIFICATION TO A. OF E.I. YES/NO
			DATE 5-4-45
			<i>Magnusson</i> OFFICER I/C F
			COPY FOR DOCUMENT FILE

De 'Oude Kerk' in Oosterbeek.

Tijdens hun kampeervakantie in Otterlo fietsten Paul Will en zijn vrouw naar de 'Oude Kerk' in Oosterbeek. In deze kerk van de 10^e eeuw werden tijdens Operatie Market Garden gewonde militairen opgevangen. Het is nu een pelgrimsplaats voor veteranen geworden.

Paul vertelde de rondleider, Henk Duinhoven, dat de kerk veel lijkt op die van Tienhoven. Waarop deze zei: "Tienhoven? Daar zijn twee slachtoffers van de slag om Arnhem geborgen uit de Lek."

Thuisgekomen wilde Paul daar meer over weten en zocht naar informatie. Hij stuurde een brief naar webmaster Richard Heus van de website www.war-graves.nl of hij er iets over kon vertellen.

Die stuurde de brief door naar mij en vroeg mij te reageren, omdat ik er intussen veel meer van wist. (Ik was met Richard in contact gekomen toen hij reageerde op mijn oproep in de Gorcumse Courant of iemand informatie over het oorlogsgraf had).

Dat wilde ik wel doen en nam contact op met Paul en vertelde hem over de resultaten van mijn zoektocht. Bijv. dat ik al contact had met familie van Magnusson in Canada. We spraken af dat ik naar Tienhoven zou komen. Dat gebeurde op 18 mei 2004 in de tuin aan de Lek bij de woonark van Wijna van den Berg. Die lag op de wal vlak bij de plaats waar de veerpont was geweest.

Zij lieten ook een oude foto van het veer zien.

Daar ontmoette ik Adrie en Hans en gaandeweg het gesprek bleken zij de twee "jongens van 11" te zijn!

Ik kon het nog niet geloven, dat had ik niet verwacht. Thuisgekomen heb ik direct naar Canada gebeld om het nieuws te vertellen.

En daarna ging alles in een stroomversneling...

Met webmaster Andries Hoekstra van de website www.marketgarden.com had ik al contact gezocht; wij hebben onze informatie met elkaar gedeeld. Toen ik een foto van Harold kreeg van zijn familie heb ik die aan hem doorgestuurd. Later kreeg ik een foto van tweelingzus Hilda, ook die ging naar Andries. Die gebruikte deze foto's tijdens de TV uitzending over de presentatie van zijn *database* in februari 2004. Later heeft hij de reporters van het programma Netwerk op het spoor gezet van mijn ontdekking van de twee 'jongens' en in augustus kreeg ik een telefoontje of ik daaraan mee wilde werken. Ze kwamen 11 augustus en vonden het een interessant onderwerp, alleen wilden ze wel dat iemand van de familie overkwam uit Canada. Het liefst hadden ze er ook familie van de Poolse militair bij; maar daar had ik (nog) niet naar gezocht.

Harold en Hilda Magnusson.

Het had nogal wat voeten in de aarde, de dochters van Harold's tweelingzus hadden namelijk geen paspoort. Er moest in korte tijd heel veel geregeld worden. Maar dat lukte wonderwel; ik had zelfs nog kans gezien een herdenking bij het graf te regelen.

We haalden de zussen zondag 12 september op van Schiphol, zij logeerden bij ons. Ze konden niet wachten tot we thuis waren om meteen alle spulletjes van Harold die hun moeder altijd in een doos bewaarde aan mij te laten zien. Zoals medailles, foto's, krantenknipsels, enz. Ze hadden zoveel te vertellen. Zoals: toen de tweeling te vroeg geboren was, gaf de dokter niet veel kans dat ze het zouden redden. Maar hun moeder voedde ze met een oogdruppelaar en zette ze in een schoendoos bij de kachel. Helaas mocht Harold maar 22 jaar oud worden... .

Beelden van de TV-uitzending.

Gorcumse Courant 15-09-2004 (Photo-Graffiti).

De dag erna moesten wij al vroeg in Gorcum zijn voor de TV-opnames; eerst een interview en daarna op de begraafplaats. Na de lunch richting Tienhoven, eerst opnames in de kerk en daarna werden Adrie en Hans gefilmd bij de Koekoekswaard.

Toen Adrie daarna terugreed op de afrit naar de kerk, werkten de remmen van zijn scootmobiel niet en we konden de klap tegen de trap niet voorkomen. Gelukkig liep het goed af! Nadat we van de schrik waren bekomen, reden we naar Gorcum voor de herden-

king. Onderweg vielen de eerste druppels regen. 'De tranen van Hilda' zeiden we tegen elkaar.

De herdenking vond plaats in de stromende regen, een wonder dat de trompet en de doedelzak nog zo mooi klonken. Nadat ds. L. van Wingerden (oud-klasgenoot van mij) zijn overdenking had geëindigd, werden er kransen gelegd.

Terwijl ik zelf nog een dankwoordje sprak viel de geluidsinstallatie door te veel nattigheid uit. Dat heb ik

uitgelegd als een verwijzing naar die nacht op de Nedderrijn. Ook toen regende het en de motor van de boot, waarin Harold zat, stopte in het midden van de rivier. Door: nat geworden bougies! Ze waren kansloos en kregen een voltreffer

Dat de padvinders actief betrokken waren bij de herdenking had een reden

Deze foto van Magnusson's graf werd in 1945 gemaakt door Hopman van den Berg van de Scouts in Gorcum. Hij stuurde via het Rode Kruis een brief

naar de ouders en vertelde dat hij ieder jaar met zijn scouts bloemen bij het graf zou brengen. Hij nam contact met mij op na de oproep in de krant en vertelde mij hierover. Hij had daarna een brief van de familie gekregen, maar die kon hij niet meer vinden. Dus wat schetst mijn verbazing toen de zussen die foto meebrachten, zonder begeleidende brief helaas.

Samen met zijn zoon kon de oude Hopman aanwezig zijn bij de herdenking en de zussen ontmoeten. De volgende dag werden wij verwacht in Tienhoven, nu voor de onthulling van het paneel door de nichtjes van Magnusson.

Maar eerst neem ik u nog even mee terug naar het bord...

Nadat Paul had gesproken over 'iets' te doen met de informatie over de twee militairen; heb ik voorgesteld een herinneringsbord op de kerkmuur te hangen. En ook kerkvoogd Blom benaderd. Dat resulteerde eind augustus in de aanvraag van een ANWB-paneel door de heer Daniels voor de Historische Vereniging. En met wat zachte drang kreeg men het voor elkaar om het nog op tijd af te leveren.

Adrie de Groot en Riet van Gelderen hadden een mooie Canadese vlag genaaid, waarmee het paneel bedekt was. De Canadese zussen Alison en Mary Ellen mochten dat onthullen in aanwezigheid van o.a. de burgemeester van Zederik. De gemeente heeft aan het paneel mee betaald.

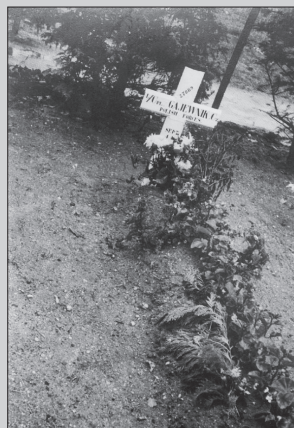

Het bezoek van de zussen was gepland in de week van de 60^e herdenking van Operation Market Garden. Daar was een groot aantal veteranen voor naar de omgeving van Arnhem gekomen.

De vraag of ik ook familie van de Poolse militair had gevonden speelde door mijn hoofd. Een eerdere ontmoeting met Arno Baltussen van de Stichting Driel-Polen leidde ertoe dat ik hem vroeg hoe ik in die tijd eventueel een kameraad van Gajownik zou kunnen vinden. Hij stelde voor een foto met mijn oproep op te hangen in de kerk in Driel; daar was een tijdelijke tentoonstelling.

Ere-saluut aan het graf. Heinz Daniels filmt de plechtigheid, naast hem (onder de paraplu) Herman Weeda (Photo-Graffiti).

Czeslaw Gajewnik.

Zijn nicht Wanda bij het graf in Oosterbeek.

Foto van de situatie toen.

Een hele tijd later kreeg ik een telefoontje van een gastgezin in Doorwerth. Men vertelde dat een gast, Bolek Ostrowski, in de kerk zijn vriend had herkend. Hij had hem nooit meer gezien nadat ze boven Driel uit het vliegtuig waren gesprongen. En hij woont vlak bij Toronto in ... Canada. Ongelooflijk!

Toen ik hem sprak aan de telefoon heb ik eerst gezegd hoe blij ik was dat hij Engels sprak; daar herinnert hij mij nu nog wel eens aan. Vorig jaar is hij 93 jaar geworden; hij hoopt in september naar de herdenking in Driel te komen.

Bolek heeft later voor mij een familielid in Polen opgespoord. Helena, de oudste zus van Czeslaw Gajewnik, leefde toen nog en ik kon haar een foto van het graf sturen. Daar was ze heel erg blij mee. Via haar schoondochter kreeg ik een foto van Helena opgestuurd met de foto van het graf van haar broer in de hand, ze was toen al in slechte conditie en is later overleden.

September 2006 kwam schoondochter Wanda naar mij, zij was het eerste familielid dat het graf in Oosterbeek kon bezoeken. Communicatie gebeurde via een woordenboek. Zij kwam helaas niet op tijd om het bezoek van Bolek aan Tienhoven mee te maken.

Onlangs kreeg ik een afdruk van een document over de herbegravenis van Gajewnik, van Gorcum naar de oorlogsbegraafplaats in Oosterbeek. In 1946 werd op 21 augustus daarvoor toestemming verleend door de burgemeester van Gorcum.

Wanda bracht een stapeltje brieven mee die de ouders van Czeslaw na zijn dood kregen. Die waren geschreven in het Engels en nooit gelezen! Ik was de eerste die ze mocht lezen, heel ontroerend. Ze waren van een vriendin in Schotland waar de Polen werden opgeleid tot parachutisten. Ze schrijft dat hij niet teruggekomen is van de laatste missie en wacht in spanning bericht af.

Dat heeft ze nooit gekregen, ook al probeerde ze na de oorlog via het Rode Kruis de ouders van hem te vinden. Doordat haar adres van 1944 op de brieven stond kon ik haar vinden via de Historische Vereniging van Markinch. Ze was erg verbaasd en vertelde dat ze blij was dit verhaal eindelijk te kunnen afsluiten. In 2007 heb ik haar ontmoet: Bunty, het vriendinnetje van Czeslaw! Van zijn familie mocht ik haar de brieven teruggeven.

Poolse veteranen branden kaars bij gedenkbord

TIENHOVEN - Czeslaw Smyka en Bolek Ostrowski branden vorige week donderdagmiddag beiden een kaars bij het gedenkbord aan de hervormde kerk in Tienhoven. De Poolse oorlogsveteranen, die vochten tijdens de operatie Market Garden in en rond Arnhem, eerden daarmee één van hun kameraden: Czeslaw Gajewnik. Hij was één van de twee soldaten die bij Tienhoven gevonden werd in de rivier en waarvoor twee jaar geleden een herdenkingsplaat in de kerk werd aangebracht. De twee Polen, die beiden in Canada wonen, waren in Nederland voor de onthulling van een monument van de stichting Driel-Polen. foto Geurt Mouthaan

Het Kontakt 21-09-2006. Rechts Bolek Ostrowski.

De lokale krant Glenrothes Gazette deed verslag; foto: G.G.

GEMEENTE TIENHOVEN													
neergestort, aangespoeld, opgevischt, gevonden, (gebeurtenis volgens lijst van Wapenstuk, 1914)													
Volg. nummer	Nationaliteit	Naam en voornaam	Troepen Rang	No. van het onderscheid	No. van het identiteitsplaatje	Gedoopte plaats	Gedoopte datum	Gemeente of andere bestuursvereeniging van oorsprong	Begraven op	Datum van het overlijden	Soort van het graf	Ligging van het graf	Toelichtingen
1													

Document: Archief Het Nederlandse Rode Kruis.

Tekst document:

A.P.G.A. Jewnik, 1918 Czeslaw, R Z 361 KAT
G. 53266 Spr. H.G. Ma Gnusson YNe. CDN

Bovenstaande personen zijn 13 november 1944 aangespoeld aan de Zalmvisserij "DE KOEKOEK" onder de gemeente TIENHOVEN (Z.H.) Per lijkst zijn ze 14 november d.a.v. overgebracht naar de Ned. Hervormde Kerk te Tienhoven (Z.H.). Vervolgens zijn ze overgebracht naar de gemeente Gorinchem, waar ze begraven zouden worden.

Aan de rechterzijde staat: Behalve de hiernevens vermelde personen zijn er gedurende de bezettingstijd in de gemeente Tienhoven (Z.H.) geen geallieerde militairen neergestort, aangespoeld, opgevischt of gevonden. De bijzonderheden, welke U wenscht, kan ik U helaas niet verstrekken. De opschriften voorkomende op hun nummerplaatjes zijn in hun geheel overgenomen. Verdere bewijzen, waaruit hun identiteit bleek, werden niet aangetroffen.

Tienhoven (ZH), 4 October 1945.
Wnd. Burgemeester J. Brouwers

66	A.P. G.A. Jewnik 1918 CZESLAW R Z 361 KAT
	G. 53266 SPR HG MA GNUSSON VNC. CDN
<p>Bovenstaande personen zijn op 13 November 1944 aangespoeld aan de de Koekoek onder de gemeente Tienhoven (ZH). Op 14 November 1944 zijn deze per lijkst overgebracht naar de Ned. Herv. Kerk te Tienhoven (ZH). Hierna zijn zij met drie eveneens in de Lek gevonden Duitschers overgebracht naar Gorinchem. Dit heeft plaats gehad op 16 November 1944. Volgens mededeeling van J. van Straten Johz. worden zij daar begraven.</p>	

Document: Archief Zederik.

Document Bureau Rechtsherstel Gorinchem.

Bovenstaande personen zijn op 13 november 1944 aangespoeld aan de Koekoek onder de gemeente Tienhoven (ZH). Op 14 november zijn deze per lijkst overgebracht naar de Ned. Herv. Kerk te Tienhoven (ZH).

Hierna zijn zij met drie eveneens in de Lek gevonden Duitschers overgebracht naar Gorinchem. Dit heeft plaats gehad op 16 november 1944.

Volgens mededeeling van J. van Straten Johz. worden zij daar begraven.

Deze informatie kwam, lang nadat de lichamen waren geborgen, boven water...

In Het Nieuwsblad van 2004 nr. 4 staat een foto afgebeeld van soldaten die een oude dame helpen in Best N.B.. Deze bracht de familie uit Canada mee, ze hebben altijd gedacht dat de linker soldaat Harold was. Dat zou dan de laatste foto zijn voor hij in september 1944 sneuvelde.

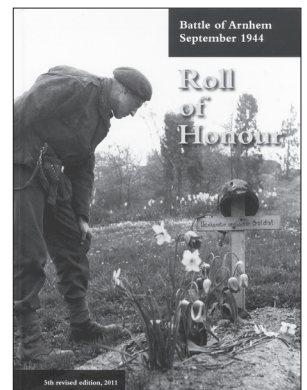

Tot ik van een veteraan hoorde dat dit geen Canadees uniform is. Later kwam het bericht dat de Canadese Engineers niet op dat moment in Best kunnen zijn geweest. Het moet dus een dubbelganger van Magnusson zijn op de foto.

De officiële Airborne herdenkingen vinden ieder jaar plaats rond 17 september, dat was het begin van Operation Market Garden. Zie www.airborne-herdenkingen.nl

Dan worden er kransen gelegd op het Polen-plein in Driel op de zaterdagmiddag. Daarna worden de zeven Canadese soldaten herdacht bij het Engineers Monument aan de Drielse Veerdijk. Dat staat op de plaats waar de 'storm boats' werden afgeladen van de trucks. Om daarna gedragen te worden over de dijk en door de uiterwaarden voor ze aan de evacuatie konden beginnen.

De vernieuwde uitgave van de 'Roll of Honour' is een prachtig boek waarin alle slachtoffers van de slag om Arnhem uitvoerig worden belicht. Ook Gajewnik en Magnusson komen uitgebreid aan bod (www.vriendenairbornemuseum.nl/roll_of_honour_2011.htm).

Cherry Prins uit Tienhoven heeft een mooi stukje geschreven over Czeslaw Gajewnik (www.vijfeeuwenmigratie.nl/verhalen/he-didn-t-want-leave-his-team-shorthand).

September 2011 ontmoette zij een andere vriend van Gajewnik in de kerk in Driel. Het is de veteraan Stan Opalasz uit Amerika.